

Melyik Kovács?

Szántó Erika Oriás című forgatókönyvi alapja Déry Tibor 1948-ban írt kisregénye. Az Oriás. Az író a vidéki elzártságból Pestre érkezett, Oriás teremtő, naiv tisztaságú fiú történetével a koalíciós időkben már meglátott veszélyekre figyelmeztetett. Az újrakezdés öröme megromlott baokorra, az ostrom alatti város „alvilági játékaival” kísértő továbbélésére, az új erkölcs-teleselemek veszedelmére. Déry, kétségtelen, részvétele tekintet hírese; s bár ifjabb Kovács István népmesei tisztaságát és erejét legvözte a kisregényben az önzés, a feltámadó üzletiesség, hasonlóság és a közöny, a mű végén a családost, reményeitől, szerelmétől, terveitől megfosztott, falujába visszainduló fiút azt íseri sorstársának: tíz év múlva visszatér. Déry akkori reményei, pillanatnyi jóváhite nyilvánult meg ebben.

A vasárnap este bemutatott film legalább két lényeges ponton tér el a kisregénytől. Olyan, más Déry-novellákból vett részleteket iktat bele Szántó Erika, amelyek jól kivehetően átrajzolják a főszereplő figuráját. Az Alvilági játékok című, az ostromlott Buda-pest pincéiben megtapasztalt szörnviszűzéseket leíró novella-fűzér egyik fontos alakja, Anna néni „vendégeskedik” a filmben. Az egyik falepí- jelenetben ifjabb Kovács, az

ő megakadályozza, hogy az öregasszony fát vigyen, tüze- lőnek, mire az dühödten oda- vág neki néhány mondatot: abból a megrendítő mono- lógból, melyet Déry az Anna néni című novellában írt le. s amellyel a háború utáni önvizsgálatot, a morális fe- lelősség vállalását sürgette- követelte. „Csöndben lapult itt mindenki a jó lanavos qanéiban, hogy meg ne nát- hasodjiék.” „Éppoly haszon- talanul foatok meagebedni, mint ahogy éltetek.” Ezt kapja ifjabb Kovács a film- ben. Vagyis egyáltalán nem az a népmesei hős a film- beli Oriás, mint Dérynél. Nem egyszerűen tiszta szán- dékú, de a megüülő élet ne- hézségeire felkészületlen „népből iött”, hanem morá- lisan vétkes, közönyben, ön- zésben. S minthogy Szántó Erika jó dramaturg, e kar- dinális regényből-eltérésnek következményei vannak filmjében. A záróképben Kovács nem ideiglenesen hagyja el örhélvét, a fatele- ret, mint Dérynél. Nem föl- készülőni megy, fölépülni, erőt gvüíteni, vissza a falu- jába. Hanem odadobia, ami rábiztatott, vigvék csak azt a fát, vigve, aki akaria; s el- indul valahová, céltalan, erőtlén, gváván. Félreáll, visszahúzódik — megint, Úrvizsgálva: lelöp.

Mi pedig zavarban va- gyunk. Most akkor miről, kiről szól az Oriás? Az élet- isenlő, erőtlő duzzadó, naiv

hitekkel, reményekkel indult és családost felkészületlen- ről? Avagy a morálisan alan- tas, önmagával szembenézni képtelen, a szörnvisűzegekért, az „alvilági” infernoért és a következményekért tudat- lanságában is jelelős Ko- vácsról? Nem tudhatjuk pontosan, mert a forgató- könyvíró-rendező sem dön- tette el határozottan. A főnt említett, feltűnő utalások mellett tudniillik a filmbeli cselekmény, s a „szelmi szál” hűséges az írói verzió- hoz. Szántó Erika ifjabb Ko- vácsa és története ilvenkép- ben zavaróan felelős, a részleteiben igen jól megol- dott, invenciózus jelenetek- ben bővelkedő film — egé- szében végig gondoltnak tet- szik. Alighanem a színészek sem lehetek teljesen bizto- sak a dolgukban: „Gobbi Hilda igazságszóító öregas- szonvából hiába tör fel ele- mi ereű, fröcsbő, dühös gvüület. Bubik István (if- jabb Kovács) nem tudja „le- reagálni”. A jelenet feltűnő- en „kilóg” a szerepből. A legmegvözöbbnek Bubik és Pap Vera (Szandál Juli) tá- tekos, amolyan tündéri rea- lista, Déry-modorhoz köze- lifő szerelmi kettősei. És so- kat árulnak el a kor lélek- rőből Pap Vera meghatároz- hatatlan szorongást, félelmet, riadságot, az „alvilági” nvomokat tükröző pillantá- sai, gesztusai.

Sulyok Erzsébet

Az eredetiség — ha taszít

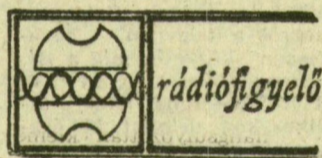
Vannak, akik már unják az ötvenes évekről szóló, most már viszonylag nagy számú műalkotásokat. Nem érték egyet velük. S nem is csupán Lukács György miatt, aki a (valódi) szocia- lista realizmus egyik köz- ponti célkitűzéseként épí- en a sztálini időkak művészi tükrözését jelölte meg — hanem mert ha egy kor- szaknak ennyire maig ható tendenciái léteznek, még jó ideig egyszerűen nem lehet eleget foglalkozni vele. (Jó és igaz művek révén persze. Hiszen e kettő egymást föl- tételezi.) Másféle történel- mi-társadalmi jelenségek esetében viszont — nem biztos, hogy hasonló a hely- zet.

A magyarországi nemzeti- ségek közös léte nem oly régen került a közfigyelem középpontjába. Hatásos, ki- váló alkotások jóvoltából: Gyarmath Livia Együttélés című filmjére és Albert Gá- bornak a Magyarország fel- fedezése-sorozatban megje- lent, Emelt fölél című könyvére gondolok. Az egyes népcsoportok kálváriai mos- tanra — hála a történelmi ha- ladás, lám-lám, olykor meg- ícesak kézzelfogható valósá- gának — lezárultak. A mai Magyarországon délszlávok és németek, sok vihárt megélt, rengeteget szenved- dett, ide-oda telepítetett székelvék-csángók és szűlő- földjükön egykoron kiebrud- dalt felvidéki magyarok bé- késen élnek és dolgoznak együtt egy közös hazában — a gyűlölködés, hál! isten- nek, már a múlté. Ha bár- ki bármilyen műfajban há- nyatot előéletüket kívánja felmutatni, garantáltan jó és

rendkívül fontos ügyet szol- gált — de csak ha eredeti módon teszi ezt. Mert e té- ma kapcsán most már erre jobban van szükség, mint valaha.

Megbékélés címmel Maráz László dokumentumjátékát kiegészítette csütörtökön a Kossuth adó. A több mint egyórás műsor alcíme Emlé- kek egy falu életéből volt, s a szokatlanul terjedelmes rádiósújságbeli közreműködő- felsorolás azt is sejtetni en- gedte, hogy a szóban forgó község — a szerző-narrátor szűlőfaluja, az észak-bácskai Csávoly — lakói közül jó néhányan megszólalnak majd. Így is történt. Ami még távolról sem lett volna baj, bár az elhangzottak a már említett művekhez mér- ten, sajnos, vajmi kevés új- donságot tartalmaztak. Ez viszont meg hagyján — ám hogy az egész műsor egy sváb és egy délszláv fiatal esküvője köré fűzve kerül- jön adásba, az már-már gyanúsán egyezett Gyarmath Livia filmjével, majd- hógynem csak annyi kül- lönséggel, hogy ott a pár székelvő-magyar, illetve sváb származású volt.

Bármily szomorú, de nem- igen történt itt egyéb het- ven percen keresztül, mint amit a mai magyarországi nemzetiségekkel kapcsolato- san a szóban forgó művek kapcsán már sokan tudhat- nak. Semmi többit, semmi új adalék. Falutörténet, a betelepítések ideje, módja, vallási különbségek, majd — németekről lévén szó, el- és megkerülhetetlen — Volksbund, 1945. utáni kite- lepítések, barátságatlan fo- gadtatás Németországban, visszazszkódás — majd

megérkezünk a jelenhez, azaz a címhez. Nagyon nem lenne jó, ha félreérténeke- ezeket a dolgokat profani- zálni voltaképpen bűn, tud- juk. Am kevés ábrázolás- mód hat lehangolóban, mint a hallatlanul izgalmas témát tömegtelen utanézés révén érdektelenné tevő, s így eredendően konvenció- zussá lett, az eredeti meg- közelítés minimumát nélkülöző alkotás. Az időnként bánatban didaktikus, mások kimondatlan naivnak hallat- szó narráción Varga Géza rendezése sem segíthetett a rengeteg lakodalmas hang- képbéjászással; a kevesebb jóval több lett volna — hogy a már annyit emleget- tet originalitásról ne is be- széljünk.

Igen szomorú dolog: így válhat — leírni is szörnyű — tulajdonképpen közhe- lyessé az, aminek pusztá tö- megkommunikációs jelenléte még ma is szenciációszába mehetne. (Bizony: a már megjelent film, illetve könyv dacára.) Az eredetiségnek, úgy látszik, nemcsak vonzó, de taszító ereje is van. Ha viszont éppen ez taszít, mi vonz?

Domonkos László

Tisztelgés Körösi Csoma Sándornak

Hétfőn délelőtt a Parla- ment vadásztermében ülést tartot a Körösi Csoma Sán- dor emlékbizottság. Ezzel az eseménnyel lezárult a nagy magyar orientalista születés- sének 200. évfordulója alk- almából rendezett megem- lékezések sorozata.

A záróülésen Sárlos Ist- ván, az MSZMP Politikai Bizottságának tagja, minisz- terelnök-helyettes, a Körösi Csoma Sándor emlékbizott- ság elnöke értékelte az em- lékület, majd kitüntetésekét nyújtott át a kiváló Ázsia- utazó, a tibeti nyelv első európai kutatója munkássá- gának megismertetésében kiemelkedően tevékenykedő személyeknek, illetve kollek-

Katonaművészek az NDK-ból

Hétfőn hazánkba érkezett az NDK Nemzeti Néphadse- regének Erich Weinert mű- vészegyüttese. A vendégmü- vészek kéthetes magyaror- szági tartózkodásuk során több vidéki városban, és Bu- dapesten lépnek fel a Né- met Demokratikus Köztár- saság népelek művészetét, együttal a nemzeti néphad- sereg katonáinak életét be- mutatató hangulatos, zenés- táncos műsorokkal.

Gázlók a Dunán

Ismét gázlók a Duna a Szi- getköznél és Gönyű alatt. A hétfői felmérés szerint a Rajka és Szob közötti közös magyar—csehszlávok folyó- szakaszon öt gázló és két há- józóút—szükséget nehezíti a há- józást. A legnehezebben há- józható gázlóknak mindösz- sze 210 cm a vízallás,

Meghalt Óze Lajos

A Művelődési Minisztéri- um, a Magyar Színházművé- szeti Szövetség, a Művészeti Szakszervezetek Szövetsége, a Nemzeti Színház Igazgató- sága közli: Óze Lajos, a Ma- gyar Népköztársaság Kiváló Művésze, a Nemzeti Színház tagja október 21-én, életé- nek 50. évében gyógyíthata- lan betegség következtében elhunyt. Távozása a Nemze- ti Színház, a magyar szin- ház- és filmművészet súlyos vesztesége. Temetéséről ké- sőbb intézkednek.

* Óze Lajos a Színművészeti Főiskolán szerzett diplomát, színészi pályáját 1956-ban, a miskolci Nemzeti Színház- ban kezdte. 1959-től pedig haláláig a budapesti Nemzeti Színház tagja volt. Klasszi- kus és mai darabok vezető karakterfiguráit, a dráma- irodalom sok-sok ellentmon- dasos alakját formálta meg. Tehetségének sokoldalúsá- gát bizonyítja, hogy például a Bánk bánban Tiborcot és Biberachot egyaránt játszot- ta.

Különösen emlékeztetése a

Shakespeare-művekben, köz- tük a II. Ricárdában —, to- vábbá a Csongor és Tündé- ben, a Szeceuáni jólékben és az Éjjeli menedékhelyben nyújtott alakításai. Munkás- ságával jelentősen hozzájár- ult a kortárs magyar írók — Illyés Gyula, Németh László, Illés Endre és mások — műveinek színpadi síke- réhez. A többi között ő for- málta meg az írók Sánta Fe- renc: Éjszaka és a bolyongót Örkeny István Kulcskere- sők című darabjában. A Nemzeti színpadán Dürren- matt Fizikusok című művé- nek előadásán láthatta utol- jára a közönség az elmúlt évadban. Ez év nyarán még fellepett a gyulai Várszín- házban Módos Péter Itt, a földön is című darabjában. Filmszínészi munkásságát számos karakterfigura élet- re keltené, főleg A tanú és Az ötödik pecsét egy-egy jelen- tes szerepének alakítása fémjelzi. Kiemelkedő művé- szeti tevékenységét Jászai Ma- ri-díjjal, Erdemes majd Ki- váló Művész címmel ismer- ték el.

Beretzk Péter emlékezete

Neve szorosan összefonó- dott a szegedi táj termé- szettudományos feltárásával, kutatásával. Egyszer régen, több mint fél évszázada, pa- rázslóan sárga őszben érke- zett vadvizországra, moocsár illatú sümlyeire, s a kis ta- nyaház estébe süppedt nád- tengere mögött darusapat krugatását lest. Ez az em- ber vadvizországra felfedező- je, vizgázó öre és tudósa lett.

Szegeden született 1894. ok- tóber 23-án. Orvos és orní- tologus volt, aki a régi elő- dök tudományomját örö- költe, akik gyógyító műkö- désük mellett a természet szerelmei voltak. Azért lettek természetbúvárok, mert akkoriban az a két tu- dományág összertartozott. Vadászként indult, tudós- ként dolgozott, és termé- szetvédőként harcolt az ősi szegedi táj élővilágának megmentéséért. Szeged fia volt, ki életének javát a szegedi őstáj, a Fehér-tő ku- tatására és jelentőségének tudományos elismertetésére fordította. 1932-től haláláig kutatta, védte és világszer- te hirdette a szegedi szikes csodálatos gazdag madár-

életét. Ő fedezte fel, tette közkinccsé, egyedül neki sikerült megszólaltatni és a városi ember számára közel hozni a kietlennek tűnő szike- pusztá élővilágát. Elélet- ben 378 közleményt publi- kált. Írásai rendhagyók, mert a tudományos iroda- lomban a napilapok cikkei- általában nem szokták beso- rolni. Beretzk Péter azon- ban a lapokban (Szegedi Napló, Délmagyarország, Szegedi Új Nemzedék, Szegedi Kis Újság, Szegedi Nép- száva) sok értékes tudomá- nyos adatot is közölt az él- meny közvetlen hatása alatt, úgy, hogy az az olvasóknak is egyszerre volt élmény és információ. Nagy ismeret- terjesztő író.

Most fedezzük fel végre, most ismerjük fel a szavak hálóijában megfogott jelen- séget. Beretzk Péter igazga- tó főorvos, a biológiai tudó- mányok kandidátusa, a „Fe- hér-tő atyja” hozta létre a felbecsülhetetlen értékű, ezernél is több példányt számláló madárgyűjteményt. A már akkor milliókát érő preparátumokat kérte a Ma- gyar Nemzeti Múzeum, sőt Európa számos nagy intéz-

ménye. Beretzk Péter e ké- réseket elhárította, és le- szőgezte „a fehér-tő madár- világnak csakis Szegeden van a helye”. A ma már felbecsülhetetlen értékű gyűjteményét rajongásig szeretett városának, a szegedi Mórá Ferenc Múzeum- nak ajándékozta.

Tudományos munkásságát a Szegedi Tudományegyetem 1948-ban magántanári, 1964-ben címzetes egyetemi taná- ri habilitációval méltatta. Kormányunk a Munka Erdemrend arany fokozatával tüntette ki, és számos mag- gas orvosi kitüntetésben is részesült. Beretzk Péter a tudomány számára nemcsak felfedezője és kutatója volt a Fehér-tőnek, hanem egy- személyben természetvédel- mi öre is. Ez utóbbi minősé- gében aggodalommal küz- dött — az időközben már európai hírnévre és érdek- lődésre szert tett szikes to- világ — fennmaradásáért. Megkezdődött a talajgyaluk, lánctalpas munkagépek meg- jelenésével a halastörön- der szer terjeszkedése. A tudós élete ettől kezdve a tógaz- dasággal, a gazdasági ha- szonszerzellel vívott állan- dó, önzetlen küzdelemben telt. Nyugdíjaként sem pi- hent, intenzíven dolgozott, és folyamatosan figyelt a változó új madárelélet. Két héttel halála előtt — félig vakon — járta a fészkelő te- lepeket, számba vette a megtelepedőket. 1973. június 9-én bekövetkezett halálakor örökre eltávozott szeretett madaraitól, és kiköltözött a szegedi „öskertbe”.

Sporteszközpályázat

Az idén januárban ötlet- pályázatot hirdetett a SZOT sportosztálya, a KISZ KB sportosztálya és az Alkotó Ifjúság Egyesülés. A cél olyan sporteszközök és se- gedésközök kidolgozása és kidolgozása volt, amelyek új mozgáslényhez és vetél- kedési alkalmakhoz juttatják a sport iránt érdeklődőket,

illetve újabb tömegek szá- mára teszik vonzóvá a tes- televést.

A nyáron lezárult pályá- zatra több mint 130 munka érkezett. Az egyszerű ötletek leírásától a komplex sportlé- tesítmények felszerelésének dokumentációjáig változo- tos javaslatok érkeztek. A színvonalas dolgozatok nagy száma miatt a bíráló mun- kája is elhúzódott, s a terve- zett szeptemberi eredmény- hirdetés helyett október vé- gén kerül sor a nyilvános ér- tekezésre. A zsűri elé kerülő javaslatok legtöbbje új- szerű sporteszközöket mutat be, de számos pályamunka foglalkozik erőfejlesztő, kon- dicionáló eszközök leírásá- val is. Többféle célra is hasz- nálható szabadterei sportpa- lyák kialakításához ad ötle- teket, illetve újfajta játszó- téri berendezéseket ismertel 13 pályázó.

A pályamunkák díjazása mellett a meghirdető, a szerzők egyetértésével gon- doskodnak valamennyi fel- használható javaslat közze- tételéről, hogy új lehetősé- gekhez jussanak a tömeg- sport hívei és szervezői. Ugyanígy elősegítik a gyár- tásra váró eszközök mielőb- bi piacra kerülését. A zsűri döntését a napilapokban hoz- zák nyilvánosságra.

Nemcsak nagy természet- búvár volt, Európa-szerre is- mert és elismert tudós, ki- váló szakiró, aki a tudó- mányt már-már a művészet- tel ötvözte. De régi Leica fotomasinájával elsőként kezdett madárportrékat ké- szíteni. Vele kezdte taposni Fehér-tő mocsartát a dr. Homoki Nagy István, akiből később a természetfilmezés világhírű mestere lett. Ka- tedra nélküli tanítómester- ként is tiszteljük, tanítvá- nyainak tucaitjai dolgoznak itthon és szerre a világban. Beretzk Péter munkássá- ga, városa iránti szeretete példaként szolgált vala- mennyiünknek, és szűlvá- rosa méltó módon Szeged új városrésében utcát neve- zett el róla emlékeztetésül, hogy nemes célkitűzései ne vesszenek feledésbe.

Csizmazia György

* Beretzk Péter születésé- nek kilencvenedik évfordu- lóján, ma, kedden délután két órakor a tanítványok, tisztelők és ismerősök a Belvárosi temetőben levő sírjánál elhelyezik a meg- emlékezés virágait.

Programok az Ifjúsági Házban

Az Ifjúsági Ház nemré- gen alakult, óvodásoknak és kisiskolásoknak szóló Esz- terlánc-klubja holnap, szer- dán délután 5 órakor meg- rendezendő foglalkozásán diaképek és régi népdalok

segítségével a szüretet mu- tatják be a gyerekeknek. Ugyanabban az intézmény- ben, ugyanabban az idő- pontban újra indul a Tini- klub — vidám, játékos ve- telkedővel, majd diszko- val.